

Programme Code: D-17

Programme: काव्य-पदविकापाठ्यक्रमः

(Diploma in Kavya)

Duration: 01(One) Year

Medium: Sanskrit

- पाठ्यक्रम एकवर्षात्मको वर्तते।
- पाठ्यक्रमस्य पूर्णाङ्काः 400 निर्धारिताः।
- चत्वारि पत्राणि सन्ति, प्रत्येकस्मिन् पत्रे 80अङ्काः निर्धारिताः।
- गृहकार्ये 10 अङ्काः, उपस्थितौ 10 अङ्काश्च।
- पाठ्यक्रमः संस्कृतमाध्यमेनैव भवति।

Course Code:	Title:	Internal	External	Marks
D-K101	संस्कृतमहाकाव्यम्	20	80	100
D-K102	पद्यकाव्यं कथासाहित्यञ्च	20	80	100
D-K103	संस्कृतनाट्यसाहित्यम्	20	80	100
D-K104	संस्कृतालङ्कारशास्त्रम्	20	80	100
Total				400

प्रथमपत्रम् - D-K101

संस्कृतमहाकाव्यम्

अङ्काः 80

प्रथमभागः -

1.1. संस्कृतपञ्चमहाकाव्यानां परिचयः - 30 अङ्काः

1.2. रघुवंशम् (प्रथमसर्गः) - 50 अङ्काः

रघुवंशम् -प्रथमसर्गः श्लोकः-

- 1 मङ्गलाचरणम्
- २-६ कविविनयभावप्रदर्शनम्
- ६-१० रघुवंशीयानाराज्ञां वर्णनम्
- 11 वैवस्वतमनुवर्णनम्
- १२-२० दिलिपस्यवर्णनम्
- २१-२२ दिलिपस्यआत्मरक्षाविधानवर्णनम्
- २३-२५ दिलिपस्य प्रज्ञागुणस्य प्रजावत्सलतायाः च वर्णनम्
- २६-२७ दिलिपस्य इन्द्रसाम्यतावर्णनम्-
- २८-३१ दिलिपस्यसम्मत्त्वं त्याज्यत्वं च प्रदर्शनम्
- ३१-३२ सुदक्षिणायाःवर्णनम्-
- ३३-३५ दिलिपस्य पुत्रस्याभिलाषा
- ३६-४८ दिलिपस्यवशिष्टाश्रमगमनवर्णनम्
- ४९-५४ महर्षे वशिष्ठस्याश्रमवर्णनम्
- ५५-५८ दिलिपस्यस्वागतीकरणम्-
- ५९-९५ दिलिप-वशिष्ठयोः कथोपकथनम्
- ६६-७४ दिलिपस्यअपुत्रताया वेदनाप्रकाशः
- ७७-७८ कामधेनोःशापवर्णनम्
- ८१-८२ मुनिप्रदत्तराज्ञः कर्तव्यम्
- ८३-८७ धेनुवर्णनम्
- ९०-९५ मुनिप्रदत्तसुदक्षिणायाः कार्याणि

सहायकग्रन्थाः-

1. रघुवंशम् -

डॉ. अनिलचन्द्र वसु,
संस्कृत बुक डिपो, कलकत्ता।

2. संस्कृतसाहित्यस्येतिहासः-

हंसराजः अग्रवालः
चौखम्बा सुरभारती प्रकाशनम्, वाराणसी ।

द्वितीयपत्रम् - D-K102
पद्यकाव्यं कथासाहित्यञ्च
अङ्काः 80

प्रथमभागः –

1.1. पद्यकाव्यम्

1.1.1. पद्यकाव्यस्य परिचयः - 10 अङ्काः

1.1.2. नीतिशतकम् (1-30 श्लोकाः) - 20 अङ्काः

नीतिशतकम्

1.1.2.1 मङ्गलाचरणम् -1

1.1.2.2 मुखनिन्दाप्रकरणम् – 3-14

1.1.2.3 विद्वज्जनप्रशंसा – 15- 28

1.1.2.4 मान-शौर्यप्रशंसा – 29 – 38

1.1.2.5 द्वयमहिमा – 39- 49

1.1.2.6 दुर्जनप्रकरणम् – 52- 61

1.1.2.7 सुजनप्रकरणम् – 62- 70

1.1.2.8 परोपकारपद्धतिः- 71- 80

1.1.2.9 धैर्यप्रकरणम् – 81- 84, 87, 106- 107

1.1.2.10 दैवप्रकरणम् – 85 , 88-93

1.1.2.11 कर्मप्रकरणम् – 94-99, 100-102

1.1.2.12 संकीर्णप्रकरणम् – 2, 50-51, 55 , 86 , 98 , 103-105, 108- 110

1.1.3. मेघदूतम् (1-30 श्लोकाः) - 20 अङ्काः

मेघदूतम्

(पूर्वमेघः)

1.1.3.1

यक्षस्य विरहवर्णनम्

श्लोकः १-५

1.1.3.2

यक्षस्य मेघप्रशंसा कुशलवार्ता वहनाय मेघं प्रति प्रार्थना च

श्लोकः ६-१२

रामगिरितः सिन्धुनदीपर्यन्तं मार्गवर्णनम्

श्लोकः १३-३०

द्वितीयभागः –

2.1. कथासाहित्यम्

2.1.1. पञ्चतन्त्रम् (मित्रभेदः) - 30 अङ्काः

पञ्चतन्त्रम् (मित्रमेदः)

- 2.1.1.1 कथामुखम् (पृष्ठा - १-१०)
- 2.1.1.2 प्रस्तावनाकथा-(पृष्ठा- ११-१५)
- 2.1.1.3 कीलोत्पाति-वानरकथा (पृष्ठा - १६-४४)
- 2.1.1.4 शृगालदुन्दुभिकथा (४५-५७)
- 2.1.1.5 दन्तिलगोरम्भयोःकथा (५८-७५)
- 2.1.1.6 दूतीजम्बूकाषाढभूतिकथा (७६-९८)
- 2.1.1.7 विष्णुरूपधृक्मौलिककथा (९९-११२)
- 2.1.1.8 काकीकृष्णसर्पकथा (११३)
- 2.1.1.9 बक-कर्कटककथा (११४-१२०)
- 2.1.1.10 सिंहशशककथा (१२१-१३७)
- 2.1.1.11 मन्दविसर्पिणी - मत्कुणकथा (१३८-१४०)
- 2.1.1.12 चण्डुखशृगालकथा (१४१ - १५३)
- 2.1.1.13 उष्ट्रकाकादिकथा (१५४- १६५)
- 2.1.1.14 टिट्ठिभसमुद्रकथा (१६६-१६९)
- 2.1.1.15 मुखकच्छपकथा (१७०-१७१)
- 2.1.1.16 मत्स्यत्रयकथा (१७२ - १७८)
- 2.1.1.17 चटक- कुञ्जरकथा (१७९ - १९५)
- 2.1.1.18 सिंह-शृगालकथा (१९६-२०८)
- 2.1.1.19 सूचीमुखवानरयूथकथा (२०९-२११)
- 2.1.1.20 वानरचटकदम्पतिकथा (२१२-२१४)
- 2.1.1.21 धर्मबुद्धि- पापबुद्धिकथा (२१५ - २२०)
- 2.1.1.22 वकनकुलकथा - (२२१-२२३)
- 2.1.1.23 लौहतुला -वणिकपुत्रकथा(२२४-२२८)
- 2.1.1.24 नृपसेवकवानरकथा (२२९)
- 2.1.1.25 चौरब्राह्मणकथा (२२९)

सहायकग्रन्थाः—

1. नीतिशतकम् –

डॉ. उदयचन्द्र बन्द्योपाध्यायः
संस्कृत बुक डिपो, कलकत्ता।

2. पञ्चतन्त्रम् –

रामचन्द्र झा,
चौखम्बा विद्याभवनम्, वाराणसी ।

तृतीयपत्रम् - D-K103
संस्कृतनाट्यसाहित्यम्
अङ्काः 80

प्रथमभागः –

- 1.1. संस्कृतनाट्यसाहित्यम्
1.1.1. संस्कृतनाटकस्येतिहासः - 30 अङ्काः

द्वितीयभागः –

- 2.1. अभिज्ञानशाकुन्तलम् - 50 अङ्काः

महाकविकालिदास

प्रणीतम्

अभिज्ञानशाकुन्तल

म् (प्रथमोऽङ्कः)

श्लोकसंख्या

1 मङ्गलाचरणम्

२-५ प्रस्तावनायाः वर्णनम्

6 मृगानुसारिणं दुष्यन्तस्य आश्रमे प्रवेशः

7 मृगस्य वर्णनम्

८-९ मार्गे धावित्वा अश्वानां वर्णनम्

१०-११ मृगं प्रति वाणनिक्षेपणस्य वर्णनम्

12 वैखानस राज्ञां चक्रवर्ती पुत्रप्राप्ते आशीर्वादम् अददत्

13 राज्ञो दुष्यन्तस्य स्वकर्तव्यता प्रदर्शनम्

१४-१५ तपोवनस्य वर्णनम्

16 शकुन्तलायाः प्राप्तेः पूर्वाभासः

१७-३३ शकुन्तलायाः सौन्दर्यवर्णनम्

३४-३५ हस्तीवृत्तान्तम्

राजादुष्यन्तः शिविरं प्रति प्रत्यावर्तनसमये तस्य मनः शकुन्तलां प्रति गच्छनरता आसीत् इति

36 भाव श्लोकेऽस्मिन् उल्लेखितमस्ति ।

द्वितीयोऽङ्कः

तृतीयोऽङ्कः

कण्वाश्रमवर्णना (1-2)

अनसूया - प्रियम्बदा - शकुन्तलाशं कथोपकथनम्

शकुन्तला - दूष्यन्तयोः वार्तालापः प्रेमालापश्च

अभिज्ञानशाकुन्तलम् (चतुर्थोऽङ्को)

चतुर्थ अङ्कस्य प्रारम्भे अनसूया तथा प्रियम्बदायाः
कथोपकथनम्।

शकुन्तलां प्रति दुर्वासायाः अभिशापः (१)

कण्वशिष्ययाः सह अनसूययाः कथोपकथनम् (२-५)

दूष्यन्तविषये प्रियम्बदायाः उक्ति , तत्पश्चात् गौतमी,
प्रियम्बदा तथा अनसूययाः कथोपकथनम् (६)

हारीतस्य उक्तिः (७)

कन्यायाः पतिगृहगमनकाले कण्वस्य वचनम् (८-११)

शकुन्तलायाः पतिगृहगमनसमये आकाशवाणी (१२)

शकुन्तलायाः गमनसमये शार्ङ्गरवस्य उक्तिः (१३)

अनसूययाशकुन्तलां प्रति जीव-जन्तुनां विरहवर्णनम् (१४)

शकुन्तलां प्रति कण्वस्य उपदेशपूर्वकं विरहवाणी
(१५-२४)

पञ्चमोऽङ्कः

कञ्चुकिनः मनोदशावर्णनम्

गौतमीसहितशकुन्तलायाः राजसभागमनम्

दूष्यन्तेन शकुन्तलायाः प्रत्याख्यानम्

धीवरनिग्रहणम्

दूष्यन्तस्य नामाङ्कितांगुरीयप्राप्तिः

षष्ठोऽङ्कः

मिश्रकेशीप्रवेशवर्णनम्

कञ्चुकिनः दासीभ्यां सह वार्तालापः (1-4)

राज्ञः शकुन्तलास्मरणम्

शकुन्तलायाः चित्राच्छनम् दूष्यन्तद्वारा -(15-

24)

इन्द्रसारथिमाताले: दूष्यन्ताय इन्द्रसन्देशदानम् -
34-37

सप्तमोऽङ्कः

मातालि- दूष्यन्तसम्वादः आदितः - 12 श्लोकाः

दूष्यन्तस्य सर्वदमनदर्शनम् - 13-17

तापसी-दूष्यन्तकथोपकथनम् - 18-21

दूष्यन्त-शकुन्तलामिलनम् -21-26

दूष्यन्त-शकुन्तला-मारीचसम्वादः - 26-35

भरतवाक्यम् - 35

सहायकग्रन्थाः -

1. अभिज्ञानशाकुन्तलम् –

डॉ. सत्यनारायण चक्रवर्ती,

संस्कृत पुस्तक भण्डार, कलकत्ता।

2. संस्कृतसाहित्यस्येतिहासः –

रामचन्द्रमिश्रः

चौखम्बा विद्याभवनम्, वाराणसी ।

चतुर्थपत्रम् - D-K104
संस्कृतालङ्कारशास्त्रम्
अङ्काः 80

प्रथमभागः -

1.1. साहित्यदर्पणः (षष्ठः परिच्छेदः) - 40 अङ्काः

साहित्यदर्पणः (षष्ठपरिच्छेदः)	कारिका
	१-२ दृश्यकाव्यम् अभिनयश्च
	३-६ रूपक- उपरूपकभेदाः
	७-११ नाटकस्वरूपम्
	१२-२० अङ्को गर्भाङ्कश्च
	२१-२५ पूर्वरङ्गविधानं नान्दी च
	२६-३० स्थापना भारतीवृत्तिश्च
	३१-४१ प्रस्तावनास्वरूपं तद्भेदाश्च
	४२-४४ वस्तुविभागः
	४४-४९ पताकास्थानकं तद्भेदाश्च
	५०-६४ अर्थोपक्षेपकस्वरूपं तद्भेदाश्च
	६४-७० पञ्च-अर्थप्रकृतयः
	७०-७३ पञ्चकार्यावस्थाः
	७४-८१ नाट्यसन्धयः
	८१-१२१ सन्ध्यङ्गनिरूपणम्
	१२२-१४० वृत्तिविचारः
	नाट्यपात्राणां रूपकादीनाञ्च नामकरणविचार
	१४१-१५८ परस्परसम्बोधनं च
	१५८-१६९ नाटके भाषाविचारः
	१७०-१९४ नाट्यलक्षणविवेचनम्
	१९५-२९२ नाट्यलङ्कारविवेचनम्
	२१२-२२३ विथ्यङ्गविचारः
	२२३-२२७ महानाटकं प्रकरणं च

२२७-२६८	भाणादिरूपकनिरूपणम्
२६९-२७२	नाटिकास्वरूपम्
२७३-३१३	त्रोटकादि-उपरूपकनिरूपणम्
३१३-३१५	श्रव्यकाव्यं पद्यकाव्यभेदाश्च
३१५-३२७	महाकाव्यस्वरूपम्
३२८-३३०	काव्य- खण्डकाव्यं-कोषनिरूपणम्
३३०-३३२	गद्यकाव्यं तद्भेदाश्च
३३२-३३६	कथा- आख्यायिकाविचारः
३३६-३३७	चम्पू-विरुद्-करम्भकविवेचनम्

द्वितीयभागः -

2.1. काव्यप्रकाशः(प्रथमोल्लासः) - 40 अङ्काः

काव्यप्रकाशः (प्रथमोल्लासः)	कारिका
2.1.1 मङ्गलाचरणम् (पृष्ठा -१—१०)	1
2.1.2 काव्यप्रयोजनम् (पृष्ठा -११-१७)	2
2.1.3 काव्यकारणम् (पृष्ठा -१८-१९)	3
2.1.4 काव्यलक्षणम् (पृष्ठा -२०-२४)	4
2.1.5 ध्वनिकाव्यम् (पृष्ठा-२५)	4
2.1.6 गुणीभूतव्यङ्गकाव्यम् (पृष्ठा- २६)	5
2.1.7 चित्रकाव्यम् (पृष्ठा- २६)	5

सहायकग्रन्थाः-

1. साहित्यदर्पणः -

आचार्य लोकमणिदाहालः,
चैखम्बा विद्याभवन, वाराणसी।

2. काव्यप्रकाशः-

डॉ. कपिलदेवगिरिः,
चैखम्बा संस्कृत संस्थानम्, वाराणसी।